

แนวทางการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

APPROACHES TO DEVELOP THE HERBAL CITY FOR HEALTH TOURISM IN CHANTHABURI PROVINCE

ภานุ ศรีวรรัตน์, อภิรักษ์ พิศุทธิ์อาภรณ์ และชมภูนุช พบประเสริฐ
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี

PANU SRIWORARAT, APIRAK PISUTARPORN AND CHOMPHUNUT PHOPPRASOEP
CHANTHABURI PROVINCIAL PUBLIC HEALTH OFFICE

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร ไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 2) ศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 23 คน จำแนกเป็น 3 กลุ่ม โดยเจาะจงเลือกจากตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายเมืองสมุนไพร (ส่วนกลาง) ตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบการขับเคลื่อนนโยบายเมืองสมุนไพร (ระดับจังหวัด) และตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายเมืองสมุนไพร ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และประเด็นการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล

ผลการศึกษา: 1) ด้านนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปปฏิบัติยังไม่ชัดเจน ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการบูรณาการทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อให้การดำเนินการเป็นรูปธรรมและยั่งยืน 2) ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว พบว่าการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ มีความพร้อม ส่วนความร่วมมือในท้องถิ่นยังมีแนวทางไม่ชัดเจนในด้านการพัฒนา 3) แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” พบว่า มีการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนในภาคส่วนต่าง ๆ สร้างความตระหนักรู้ให้แก่ชุมชน มุ่งเน้นด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ยั่งยืน

แนวทางการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ด้วยกระบวนการพัฒนาคน สังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการจัดสรรทรัพยากรของพื้นที่ทั้งในด้านการพึ่งพาตนเอง สร้างการมีส่วนร่วม สร้างกลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้คนในชุมชน โดยมีการแก้ไขนโยบายให้เอื้อการดำเนินงาน อีกทั้งการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ด้านการวางแผนที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริง โดยมีการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเมืองสมุนไพรของจังหวัด และการดำเนินงานพัฒนานั้นต้องมีการบูรณาการของหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป: ควรมีการกำหนดนโยบายและกลไกในการขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในทุกระดับอย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าถึง และตอบสนองต่อนโยบายพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเข้าสู่บริการสุขภาพทั้งภาครัฐ และเอกชน

คำสำคัญ : การพัฒนา, เมืองสมุนไพร, การท่องเที่ยว, จังหวัดจันทบุรี

Abstract

This research is a qualitative research with the objectives 1) to study the implementation of the health tourism development policy “Herbal City” in Chanthaburi Province; 2) to study the readiness of tourist attractions and tourism services for the health tourism destination “Herbal City” in Chanthaburi Province; and 3) to study the development and management guidelines for health tourism “Herbal City” in Chanthaburi Province. 23 key informants were divided into 3 groups, specifically selected from representatives of agencies involved in determining the herbal city policy (central level), representatives of agencies responsible for driving the herbal city policy (provincial level), and representatives of stakeholders in the herbal city policy. The data were collected using research tools consisting of in-depth interviews and focus group discussions. The data were analyzed using data classification methods.

Results: 1) The implementation of health tourism development policies is still unclear. A health tourism committee should be established and integration between the public, private, and public sectors should be implemented to ensure concrete and sustainable implementation. 2) The readiness of tourist attractions and tourism services revealed that access to local facilities is available, while local cooperation remains unclear in terms of development. 3) The development and management guidelines for health tourism in the “Herbal City” revealed that clear roles in various sectors have been defined, community awareness has been raised, and a focus on sustainable health tourism development has been placed.

Guidelines for developing a herbal city for health tourism in Chanthaburi Province include human, social, economic, natural resource, and environmental development processes, as well as local resource allocation. This includes self-reliance, participation, and community enterprises to generate income for local communities. Policy amendments are designed to facilitate implementation. Furthermore, appropriate and practical health tourism planning is in place for Chanthaburi Province. Policy and operational guidelines are established to drive the province's herbal city forward. Development efforts require the integration of multiple sectors, including the public, private, and network partners, to maximize efficiency.

Conclusion: Policies and mechanisms should be established to drive the development of herbal cities for health tourism at all levels continuously. Public relations should be promoted to enable the public to access and respond to the policy. Herbal products should be developed into public and private health services.

Keywords : Development, Herb, Travel, Chanthaburi Province

บทนำ

ปัจจุบันแม้ว่าการแพทย์แผนปัจจุบันจะเข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นการแพทย์กระแสหลัก แต่การแพทย์แผนไทยก็ยังคงมีบทบาทในการดูแลสุขภาพของประชาชนเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพและสามารถลดภาระงานของการแพทย์แผนปัจจุบันได้ และเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 โดยมีสาระสำคัญที่กล่าวถึงด้านสุขภาพ คือ หมวดที่ 5 ว่าด้วยหน้าที่ของรัฐ มาตรา 55กำหนดให้ 1) รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง 2) เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่งต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2561) และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2565 ระบุไว้ว่าเป้าหมายของการส่งเสริมสนับสนุนการใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพการแพทย์แผนไทยการแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกในระยะ 5 ปี สาระสำคัญกำหนดให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย ยาจากสมุนไพร ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เพื่อเป็นฐานในการสร้างเสริมสุขภาพ และการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ สังคมและเศรษฐกิจ และการสร้างนโยบายสู่รูปธรรม “ระบบสุขภาพชุมชนที่พึงประสงค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ” และส่งเสริมพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็งและเชื่อมต่อกับระบบหลักประกันสุขภาพของประเทศ โดยรูปแบบหน่วยบริการ ร่วมให้บริการ หรือรูปแบบอื่น ๆ รวมถึงการให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยเข้าถึงและใช้บริการสุขภาพในระบบการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ/มาตรฐาน ประสิทธิภาพ

ปลอดภัย และใช้อย่างสมเหตุสมผล (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2566)

จังหวัดจันทบุรีเป็นมณฑลแห่งเมืองภาคตะวันออก มีโครงการเมืองสมุนไพรเป็นตัวแปรส่งเสริมการพัฒนาสมุนไพรไทย เพื่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจซึ่งจังหวัดจันทบุรีเป็น 1 ใน 14 จังหวัดเมืองสมุนไพรเป็นจังหวัดนำร่องโครงการอาหารเป็นยา “วิถีคนจันท” นำสมุนไพรมาประกอบเป็นอาหารสร้างเสริมสุขภาพสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้ประชาชน ซึ่งในจังหวัดจันทบุรี มีการส่งเสริมการใช้สมุนไพรอย่างครบวงจรสำหรับปลูกพืชสมุนไพร ไม่ว่าจะเป็นพริก กระวาน และขมิ้นชัน ให้กับโรงพยาบาลเขาชีชมภู ผลิตยาสมุนไพรมาตรฐาน GMP ให้กับสถานบริการ อีกทั้งผู้ประกอบการร้านอาหาร และผู้ประกอบการแปรรูปนำสมุนไพรและผลไม้มาเพิ่มมูลค่าโดยเน้นเป็น Super Food, Super Fruits รวมไปถึงด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายของจังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นพื้นที่ใกล้ชายฝั่งทะเล มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยดิน ฟ้า อากาศที่เอื้ออำนวยต่อการปลูกผลไม้หลากหลายชนิด และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย อาทิเช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำตก ชายทะเลและโบราณสถานต่างๆซึ่งเป็นที่ยอมรับของชาวไทยและชาวต่างชาติ แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางธรรมชาติภายในจังหวัด จึงเป็นส่วนให้มีความสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาพืชสมุนไพรให้มีการต่อยอดและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นอย่างแพร่หลาย รวมไปถึงการใช้พืชสมุนไพรให้ผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดจันทบุรีให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น

ศักยภาพของพื้นที่ของจังหวัดจันทบุรี (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี, 2566) ในด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบว่าพื้นที่สอดคล้องกับนโยบายเมืองสมุนไพรของรัฐบาล แต่ในทางปฏิบัติการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในปัจจุบัน ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนั้นเพื่อขับเคลื่อนนโยบาย 20 ปี และแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยฉบับที่ 1 จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะทำการศึกษาการนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

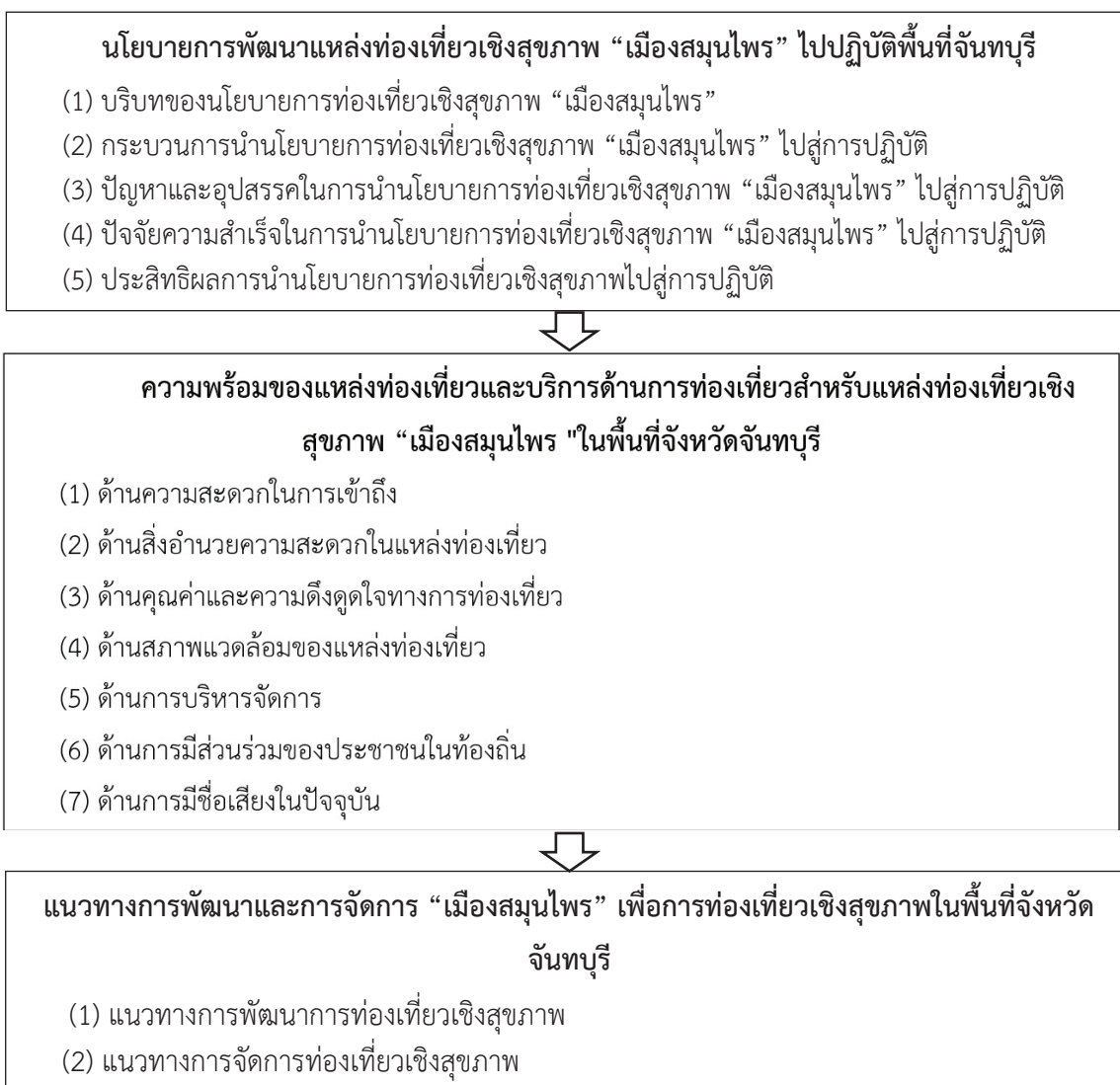
วัตถุประสงค์

เชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปปฏิบัติในพื้นที่ ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” และแนวทางการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามแผนยุทธศาสตร์ชาติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้จะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อพัฒนาแนวทางในการขับเคลื่อนเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดจันทบุรี และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนต่อไป

1. เพื่อศึกษาการนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” และแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการบริการ มาสังเคราะห์ร่วมกันกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวทางการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ภาณุ ศรีวรรตน์, อภิรักษ์ พิศุทธิ์อารมณ์ และชมภูณัฐ พบประเสริฐ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงการนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

2. นำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และสามารถนำแนวทางนี้ไปใช้เป็นแนวทางระบบบริหารที่รวดเร็วและถูกต้องเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่

3. สามารถนำผลการวิจัยเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องและภาคีเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาแนวทางเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดประสิทธิภาพกับส่วนรวม

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งหมด 23 คน มีเกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายเมืองสมุนไพร (ส่วนกลาง) จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นผู้เฝ้าติดตามกรมการแพทย์แผนไทยงานในหน่วยงานราชการส่วนกลางที่มีภารกิจด้านการแพทย์แผนไทย

2) ตัวแทนหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบการขับเคลื่อนนโยบายเมืองสมุนไพร (ระดับจังหวัด) จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการ ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด ทางหลวงจังหวัด ทางหลวงชนบทจังหวัด ท่องเที่ยวจังหวัด และอุตสาหกรรมจังหวัด และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านภารกิจต่างๆ ในพื้นที่ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

3) ตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายเมืองสมุนไพร จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบาย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เส้นทางท่องเที่ยว

จังหวัด ผู้ประกอบการค้าอาหาร ผู้ประกอบการที่พักแรม และผู้นำชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายเมืองสมุนไพร และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่มีการกิจหรือการดำเนินงานตามนโยบายและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

กระบวนการในการศึกษาวิจัย มีดังนี้

เครื่องมือการวิจัย เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) เป็นการแสดงความเห็นเกี่ยวกับเพื่อวิเคราะห์นโยบายสาธารณะด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการ ด้านการท่องเที่ยวสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการ “เมืองสมุนไพร” เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ซึ่งจะไม่มีการกระทบต่อท่านและหน่วยงานใด ๆ ทั้งสิ้น

เครื่องมือวิจัยสร้างจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวน 12 ข้อ แบ่งเป็นนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” 5 ข้อ ประกอบด้วย (1) บริบทของนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” (2) กระบวนการนำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปสู่การปฏิบัติ (3) ปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปสู่การปฏิบัติ (4) ปัจจัยความสำเร็จในการนำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปสู่การปฏิบัติ (5) ประสิทธิภาพการนำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปสู่การปฏิบัติ และด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว 7 ข้อ ประกอบด้วย (1) ความสะดวกในการเข้าถึง (2) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (3) คุณค่าและความดึงดูดใจทางท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ภาณุ ศรีวรรัตน์, อภิรักษ์ พิศุทธิ์อาภรณ์ และชมภูษ พบประเสริฐ

(4) สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว (5) การบริหารจัดการ (6) การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และ (7) การมีชื่อเสียงในปัจจุบัน

2. ประเด็นการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ประเด็น ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย มีดังนี้

1. กำหนดขอบเขต โครงสร้างของเนื้อหาของแบบสอบถามที่จะใช้ในการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ สมมติฐานการวิจัย และสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี

2. สร้างแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเครื่องมือไปตรวจสอบและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยได้ค่า IOC มากกว่า 0.67 ทุกข้อ

3. นำเครื่องมือทุกส่วนมาตรวจสอบความถูกต้องในโครงสร้างการใช้ภาษา ความชัดเจนของภาษา ความตรงตามเนื้อหา และความสอดคล้องปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสม และมีความถูกต้องก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1. ผู้วิจัยแจ้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กำหนดนัดหมาย วันเวลาสถานที่ สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยด้วยการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ด้านนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” และด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลตามนัดหมาย นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สรุปผลสำหรับนำเสนอข้อมูลในการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการ “เมืองสมุนไพร” เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

2. จัดสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยนำสรุปผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มานำเสนอให้กลุ่มที่สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากประเด็นของการศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการ “เมืองสมุนไพร” เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลแล้วสรุปผลการวิจัย

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้ขอรับรองพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จังหวัดจันทบุรี/เขตสุขภาพที่ 6 เลขที่โครงการ CTIREC 116/67 ในการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างก่อนดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่างในการยินยอมเข้าร่วมกระบวนการวิจัยก่อนรวบรวมข้อมูล ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับและไม่เปิดเผยกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

โดยผู้วิจัยใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล ในการเชื่อมโยงเชิงเหตุและผล (Typological Analysis) จากนั้นทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) เพื่อวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ และความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว โดยใช้กระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data source triangulation) เป็นการตรวจสอบในเรื่องของนโยบาย ปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่ อีกทั้งปัจจัยเรื่องความสำเร็จของการพัฒนารวมไปถึงความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดกระบวนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาการนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า ด้านบทบาทหน้าที่ในระดับประเทศ กรมการแพทย์แผนไทยฯ ขับเคลื่อนนโยบายของการดำเนินงานเศรษฐกิจสุขภาพของประเทศ เรื่องของเมืองสมุนไพรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ บทบาทหน้าที่จังหวัดจันทบุรีในการจัดตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีรายละเอียดดังนี้

การนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปปฏิบัติพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ด้านกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า ความต้องการของสมาชิกในสังคม และแรงสนับสนุนของสมาชิกในสังคม รัฐบาล และกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้กำหนดให้การพัฒนาเมืองสมุนไพร โดยผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า “ควรกำหนดให้การพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) ลงไปสู่การพัฒนาในระดับภูมิภาค โดยเน้นให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ทั้งการปลูกสมุนไพร การแปรรูป และการทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย พื้นที่จังหวัดอาศัยกลไกการขับเคลื่อนงานพัฒนาเมืองสมุนไพรในจังหวัด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งต้องการให้รัฐบาลให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนสมุนไพร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบครบวงจร” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ 1, (ส่วนกลาง)) อีกทั้งการกำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานควรร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนเมืองสมุนไพรของจังหวัด ในด้านการพัฒนางานร่วมกันของหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่าย ควรมีการบูรณาการต่าง ๆ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า “การสร้างการรับรู้เรื่องนโยบายในการขับเคลื่อนในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และตำบล มีการสร้างการรับรู้เชิงนโยบายนี้ โดยใช้กลไกของหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการขยายผล และมีสาธารณสุขจังหวัด/อำเภอ/ตำบลเป็นแกนกลาง อีกทั้งจังหวัดยังต้องช่วยผลักดันการจัดกิจกรรมสร้างการรับรู้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ 4, (ระดับจังหวัด))

ปัญหาและอุปสรรคการนำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า ฤดูกาลแห่งการเก็บเกี่ยวพืชสมุนไพร ภัยธรรมชาติต่าง ๆ อาจส่งผลกระทบในเรื่องความไม่พอเพียงของสมุนไพร อุปสรรค และความรู้ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการกระทำของข้าราชการหรือองค์กรที่มีอำนาจ หน่วยงานรัฐให้การสนับสนุนล่าช้า การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานรัฐไม่ชัดเจนซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า “หน่วยงานรัฐบางแห่ง

อาจให้การสนับสนุนล่าช้า การดำเนินงานเรื่องผลิตภัณฑ์ประชาชนไม่มั่นใจเรื่องตลาด กฎหมายที่เกี่ยวกับอาหารมีความยุ่งยากหลายขั้นตอนสำเร็จยาก การเกิดผลกระทบจากภัยธรรมชาติที่อาจจะเกิดขึ้นโดยไม่ทันตั้งตัว ส่งผลให้การผลิตสินค้าและบริการเกิดความล่าช้า และเสียหาย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ 1, (ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย))

ปัจจัยความสำเร็จในการนำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปสู่การปฏิบัติพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า รัฐบาล กรมการแพทย์แผนไทยฯ จังหวัดได้กำหนดพัฒนาเมืองสมุนไพรในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตอบสนองความต้องการของประชาชน การยอมรับไม่มาก ต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดโดยกลุ่มงานการแพทย์แผนไทยฯ รับผิดชอบ ควรมีส่วนราชการอื่นเข้าร่วมกันการดำเนินงาน ควรกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนเมืองสมุนไพรของจังหวัด ซึ่งมีการสร้างการรับรู้นโยบายน้อย จังหวัดสร้างการรับรู้ในบางหน่วยราชการ ยังไม่ครอบคลุมประชาชน ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า “การสร้างการรับรู้มีอยู่ในเพียงแค่กลุ่มเป้าหมาย และบริบทของบางหน่วยราชการ โดยแยกส่วนกันปฏิบัติงานไม่ได้มีการบูรณาการงานร่วมกัน และยังไม่มีการขยายผลครอบคลุมไปยังประชาชนทั่วไป” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ 5, (ระดับจังหวัด)) การเกิดผลที่เป็นจริงในระหว่างการนำนโยบายไปปฏิบัติการส่วนกลางต้องกำหนดนโยบายชัดเจน บทบาทหน้าที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญเพื่อสร้างอาชีพ และรายได้ประชาชน รวมไปถึงผู้ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมไว้ว่า “นโยบายจากส่วนกลางประกาศให้ส่วนภูมิภาควางแผนดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายจังหวัดไปสู่การปฏิบัติโดยถ่ายทอด กำกับ ติดตาม ในระดับภูมิภาคดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ทำงานร่วมกันในพื้นที่” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ 1, (ระดับจังหวัด))

2. ผลการศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า มีความสะดวกในการเข้าถึงทั้งทางรถยนต์ทางเรือ ระยะทาง

ไม่ไกล ส่งเสริมการท่องเที่ยวในวันธรรมดา สิ่งอำนวยความสะดวก ไฟฟ้า น้ำประปา โรงแรมที่พัก ร้านอาหารเพียงพอ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า “มีโรงแรม/ที่พัก เพียงพอ มีร้านอาหาร ภัตตาคารที่หลากหลายเพียงพอ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหลายช่องทาง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, (ส่วนกลาง)) และมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าถึงได้มาตรฐาน ดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ โดยกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจชุมชน เจ้าหน้าที่อบต. คุณค่าและความตั้งใจ บรรยากาศภูเขา น้ำตก ทะเลและแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติที่หลากหลายสามารถท่องเที่ยววันเดียวครบได้ หน่วยงานท้องถิ่นมีการจัดการเรื่องขยะมีต้นไม่ร่มรื่น มีพืชสมุนไพรพื้นถิ่น การบริหารจัดการสถานประกอบการต่าง ๆ มีการควบคุมตามระเบียบของทางท้องถิ่นควรมีคณะกรรมการร่วมกันในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนน้อย ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่า “ท้องถิ่นคงต้องเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ และหน่วยราชการต่างที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันดำเนินการในพื้นที่ ในส่วนของสาธารณสุขคงมีการจัดการให้บริการดูแลสุขภาพในภาวะฉุกเฉินในรพ.สต. ระบบการส่งต่อต่าง ๆ พัฒนาชุมชนเข้ามาสอนทักษะการพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมเข้าสู่สร้างเอกลักษณ์ในการดำเนินงานเรื่องแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เกษตรช่วยประชาชนดูแลอนุรักษ์ป่าในพื้นที่ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1, (ระดับจังหวัด)) ท้องถิ่นเป็นผู้จัดการดูแลการประชุมก่อนดำเนินงานทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อ่างเก็บน้ำคลองพระพุทธร วัดเขาขวังรวมถึงการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันโดนเน้นไปทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ ศูนย์การเรียนรู้สัตว์น้ำอ่าวคุ้งกระเบน

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาและการจัดการ “เมืองสมุนไพร” เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังนี้

แนวทางการพัฒนา “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาจะนำเสนอโดยลำดับดังนี้

- ด้านการพัฒนาคนและสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการพัฒนาคนให้มีอาชีพ มีรายได้เห็นความสำคัญของทรัพยากร ประเพณีวัฒนธรรม อนุรักษ์และใช้สิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์
 - ด้านการมีจิตสำนึกกับชุมชน พบว่า การพัฒนาจิตสำนึกชุมชนอาศัยความร่วมมือ สร้างการมีอาชีพและรายได้ และส่วนราชการกับการช่วยเหลือเกื้อกูลในชุมชน
 - ด้านการจัดสรรทรัพยากรในชุมชน พบว่า หน่วยราชการส่วนภูมิภาคดูแลมาตรฐานบริการ หน่วยท้องถิ่นดูแลสาธารณสุขปลอดภัยสนับสนุนตามงบประมาณให้เพียงพอตามระเบียบข้อบังคับ
 - ด้านการพึ่งตนเองได้ และสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน พบว่า มีการพึ่งตนเอง ขยายผลไปสู่ชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ภาคเอกชนให้แข่งขันได้ สร้างอาชีพสร้างรายได้จ้างงานคนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วม
 - ด้านการพัฒนาที่เอื้อประโยชน์ส่วนใหญ่ พบว่า มีการพัฒนาที่เอื้อประโยชน์ส่วนใหญ่สร้างการมีส่วนร่วมสร้างกลุ่มอาชีพวิสาหกิจชุมชนสร้างรายได้ให้คนในชุมชน มีการแก้ไขนโยบายให้เอื้อการดำเนินงาน
- แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาจะนำเสนอโดยลำดับดังนี้
- ด้านการวางแผนที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริง พบว่า ส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น กำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน ดำเนินการจัดคณะกรรมการเมืองสมุนไพรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ส่งเสริมประชาชนสร้างภาคีเครือข่าย
 - ด้านการมีสื่อถ่ายทอดข่าวสารและการบริการข้อมูลต่าง ๆ ก่อนเดินทาง พบว่า มีการให้ข่าวสารและการบริการข้อมูลต่าง ๆ ก่อนเดินทางสื่อต่าง ๆ จากส่วนราชการ
 - ด้านการขนส่ง การสื่อสาร และการบริการที่สะดวกชัดเจน พบว่า การขนส่งเส้นทางอยู่ในสภาพดี มีป้ายชัดเจนทั้งบนท้องถนน และทางน้ำได้สะดวก มีการสื่อสารชัดเจน
 - ด้านการมีบุคลากรนำชมสถานที่ พบว่า มีบุคลากรนำชมสถานที่ไม่เพียงพอ ไม่มีเป็นรูปธรรม มีการจัดกิจกรรมภาคีเครือข่ายน้อยในบางโรงเรียน

- ด้านที่พักและบริการดี พบว่า ที่พักดี มีบริการที่ดี ปฏิบัติตามมาตรการของรัฐต้องการให้คนรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นให้การสนับสนุนประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

- ด้านร้านอาหารมีมาตรฐาน ส่งเสริมอาหารสุขภาพ ที่มีส่วนผสมของสมุนไพร พบว่า ร้านอาหารปฏิบัติตามมาตรการของรัฐตามข้อกำหนดของทางท้องถิ่น เลือกมาใช้บริการร้านที่มีแนวคิดตรงกับการดูแลสุขภาพที่มีส่วนผสมของสมุนไพร

- ด้านกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ ต้องมีเอกลักษณ์ พบว่า กิจกรรมบันเทิงต้องมีเอกลักษณ์ กิจกรรมการปั่นจักรยานชมธรรมชาติและพันธุ์ไม้หายาก แวะชิมอาหารพื้นถิ่น พายเรือชมวัด บ้านริมน้ำ นวดไทย เลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพ

อภิปรายผล

1. การนำนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
ด้านการนำนโยบายการพัฒนาไปปฏิบัติ พบว่า ความต้องการของสมาชิกในสังคม และแรงสนับสนุนของสมาชิกในสังคม รัฐบาลและกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และจังหวัดได้กำหนดให้การพัฒนาเมืองสมุนไพร มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานเป็นไปตามความต้องการของประชาชน การกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานควรร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนเมืองสมุนไพรของจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับ มั่น คงดี (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการส่งเสริมปลูกยางพาราไปปฏิบัติจังหวัดชัยภูมิด้านโครงสร้าง โครงสร้างตามบทบาทหน้าที่ดังกล่าว การกำหนดบทบาทของเจ้าหน้าที่แต่ละองค์กร ขาดการเป็นเจ้าภาพ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลากหลาย ส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จได้ยาก และสอดคล้องกับเกศราภรณ์ สัตยาชัย (2563) การนำนโยบายการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ พบว่า ปัจจัยการกำหนดภารกิจและมอบหมายงานเป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากการกำหนดรายละเอียดของภารกิจและ

มาตรฐานในการทำงานเป็นเครื่องมือที่จะใช้เข้ามาในการดำเนินงานของนโยบายและในส่วนของการนำนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปสู่การปฏิบัติ พื้นที่จังหวัดจันทบุรีเป็นนโยบายขนาดใหญ่ต้องใช้ภาคเครือข่ายภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายการกำหนดรายละเอียดของภารกิจและมาตรฐานในการทำงานของหน่วยงานจำนวนมากมีความจำเป็นเพื่อทราบความเป็นเจ้าภาพและชัดเจนในการดำเนินงานได้ตามมาตรฐาน

2. ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ทั้งในด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และด้านการมีชื่อเสียงในปัจจุบัน พบว่า ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและความดึงดูดใจ บรรยากาศริมแม่น้ำวัดเก่าแก่ ทะเล น้ำตก การเกษตร รวมไปถึงแหล่งอัญมณีที่สามารถท่องเที่ยววันเดียวเที่ยวได้ มีสิ่งอำนวยความสะดวกไฟฟ้า ประปา โรงแรม ที่พัก ร้านอาหารเพียงพอ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าถึงและได้มาตรฐาน มีความสะดวกในการเข้าถึง ทั้งทางรถยนต์ ทางเรือ ระยะทางไม่ไกล ส่งเสริมการท่องเที่ยวในวันธรรมดา พร้อมทั้งหน่วยงานท้องถิ่นมีการจัดการเรื่องขยะ แหล่งน้ำ สภาพอากาศ มีต้นไม้ร่มรื่น มีพืชสมุนไพรพื้นถิ่น และมีการบริหารจัดการสถานประกอบการต่าง ๆ มีการควบคุม ตามระเบียบของทางท้องถิ่น ควรมีคณะกรรมการร่วมกันในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับอุษณีย์ ผาสุข และคณะ (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาเมืองสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อดึงดูดตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ลักษณะทางกายภาพในด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญมากสำหรับการเดินทางมาท่องเที่ยว ถ้าการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวสะดวกมีหลายช่องทาง ระยะทางไม่ไกลจะช่วยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการมากขึ้น

และสอดคล้องกับ ศิราภรณ์ ภิญโญโชติ (2560) ได้ศึกษา เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านช่วงบุกมีสภาพและศักยภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภูมิปัญญา ภูมิรู้ด้านสมุนไพร การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความร่วมมือของชุมชนด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสอดคล้องกับ จริยาวัฒน์ โลหะพุนตระกูล (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน ด้วยการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า และปัจจัยภายในของแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนา คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงสามารถขยายผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปเชื่อมโยงกับการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง เช่น การพัฒนาด้านคมนาคม การรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น และผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดน้ำเป็นผู้มีอริยาคติ มีน้ำใจ พุดคุยตอบคำถามนักท่องเที่ยวอย่างเต็มใจจนเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว

3. แนวทางการพัฒนาและการจัดการ “เมืองสมุนไพร” เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ทั้งในด้านแนวทางการพัฒนา และแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบว่า ด้านแนวทางการพัฒนา มีการพัฒนาคนให้มีอาชีพมีรายได้เห็นความสำคัญของทรัพยากรอนุรักษ์และใช้สิ่งแวดล้อม สร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ และมีการพัฒนาจิตสำนึกชุมชนอาศัยความร่วมมือ สร้างการมีอาชีพและรายได้ และส่วนราชการกับการช่วยเหลือเกื้อกูลในชุมชน โดยหน่วยราชการส่วนภูมิภาคดูแลมาตรฐานบริการ มีการสนับสนุนตามงบประมาณให้เพียงพอตามระเบียบข้อบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับวุฒิชัย สุนทรสมัย และปิยะพร ธรรมชาติ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน ได้ทำการวิเคราะห์ศักยภาพของธุรกิจ การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพในการพัฒนา

เครือข่ายชุมชนของจังหวัดปราจีนบุรี และศึกษาระดับการสนับสนุนของภาครัฐและภาคเอกชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายชุมชน จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กร ภาครัฐและเอกชน อันนำมาซึ่งการพัฒนาเครือข่ายชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป และในด้านแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีการให้ข่าวสารและการบริการข้อมูลต่าง ๆ ก่อนเดินทาง สื่อต่าง ๆ จากส่วนราชการ มีการขนส่งเส้นทางอยู่ในสภาพดี มีป้ายชัดเจน ทั้งบนท้องถนน และทางน้ำได้สะดวกในบางพื้นที่ มีบุคลากรนำชมสถานที่ไม่เพียงพอ มีการจัดกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อย แต่พื้นที่ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีการจัดสรรที่พัก ร้านอาหาร หรือกิจกรรมบันเทิงที่มีเอกลักษณ์ กิจกรรมทางธรรมชาติ รวมไปถึงผลิตภัณฑ์สุขภาพจากพืชสมุนไพรต่าง ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของส่วนราชการ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ รวมถึงสอดคล้องกับมัน คงดี (2563) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการส่งเสริมปลูกยางพาราไปปฏิบัติจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับการช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นตามความจำเป็น สำหรับเงินทุนของการจัดสรรเพื่อส่งเสริมตามนโยบาย และสอดคล้องกับเกศนารัตน์ สัตยาชัย (2563) การนำนโยบายการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ พบว่า ปัจจัยการกำหนดภารกิจและมอบหมายงานเป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติเนื่องจากการกำหนดรายละเอียดของภารกิจและมาตรฐานในการทำงานเป็นเครื่องมือที่จะใช้ในการดำเนินงานของนโยบายและในส่วนของการนำนโยบายเมืองสมุนไพรไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เป็นนโยบายขนาดใหญ่ต้องใช้ภาคเครือข่ายภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายการกำหนดรายละเอียดของภารกิจและมาตรฐานในการทำงานของหน่วยงานจำนวนมาก มีความจำเป็นอย่างเพื่อทราบความเป็นเจ้าภาพและชัดเจนในการดำเนินงานได้ตามมาตรฐาน รวมถึงสอดคล้องกับอิสวดี อยู่วิวัฒน์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพล

ต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายในเขต กรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ระดับอิทธิพลมากที่สุด คือ การทานอาหารชีวจิต สิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ร้านจำหน่ายอาหาร ที่จอดรถ ถนน รถประจำทาง และสอดคล้องกับจริยวัฒน์ โลหะพุนตระกูล (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาและแก้ไขปัญหามลพิษจากการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนา คือ พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติมีเอกลักษณ์ทางท้องถิ่น รวมถึงสามารถขยายผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวการรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณี

สรุปผล

ด้านนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” ไปปฏิบัติยังไม่ชัดเจนเนื่องจากในจังหวัดจันทบุรี ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายในระดับจังหวัด โดยใช้แรงสนับสนุนของสมาชิกในสังคมรัฐบาล และกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้กำหนดให้การพัฒนาเมืองสมุนไพร อีกทั้งในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ควรมีการบูรณาการร่วมกันทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาคประชาชน เพื่อให้การดำเนินการเป็นรูปธรรมและยั่งยืนในพื้นที่ ส่วนด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” พบว่า ในด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทัศนียภาพของพื้นที่มีความพร้อมที่จะดำเนินการ แต่ในส่วนของการร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น ในการดำเนินการพัฒนาเมืองสมุนไพรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ยังไม่มีแนวทางชัดเจนส่วนใหญ่ประชาชนยังพึ่งพิงหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินการด้านต่าง ๆ และด้านแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “เมืองสมุนไพร” พบว่า ควรมีการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนในภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เป็นรูปธรรม สร้างความตระหนักรู้ให้แก่ชุมชน

มุ่งเน้นด้านการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงความสะดวกด้านต่าง ๆ เช่น การขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว ปลอดภัย ที่พักได้มาตรฐาน ร้านอาหารที่มีเมนูสุขภาพโดยมีสมุนไพรเป็นส่วนประกอบ ถูกให้ความสำคัญในด้านการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่จัดบริการให้กับนักท่องเที่ยว ดังนั้นการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ ควรวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยนำผลการวิจัยครั้งนี้มาเป็นข้อมูลพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ด้านนโยบายควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน ตัวชี้วัดและบุคคลที่จะรับผิดชอบให้ชัดเจน เพื่อให้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถปฏิบัติได้อย่างตรงจุด โดยไม่ต้องคลำหาว่าถ้าทำกระบวนการเหล่านี้แล้วจะสามารถส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตพื้นที่ได้หรือไม่

2. ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว ควรมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับนโยบายจากภาครัฐและแผนยุทธศาสตร์ และการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายการนำนโยบายเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีที่เกี่ยวข้อง โดยการกำกับดูแลส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ

3. ด้านการพัฒนาและการจัดการเมืองสมุนไพร ควรมีการติดตามประเมินผลการนำนโยบายเมืองสมุนไพรไปปฏิบัติ และการพัฒนานโยบายเมืองสมุนไพร ตั้งแต่ในระดับจังหวัดและขับเคลื่อนลงสู่ระดับท้องถิ่นในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง อีกทั้งควรสร้างแผนนโยบายในการนำผลิตภัณฑ์สมุนไพรเข้าสู่บริการสุขภาพทั้งภาครัฐและเอกชนในจังหวัด โดยจัดเป็นโปรแกรมสุขภาพเกี่ยวกับเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางการวางแผนการพัฒนาต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายและกลไกการนำนโยบายเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
2. การศึกษาการติดตามและประเมินผลการนำนโยบายเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
3. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีกับการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในต่างพื้นที่ และในรูปแบบอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- มัน คงดี. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายการส่งเสริมปลูกยางพาราไปปฏิบัติ จังหวัดชัยภูมิ (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, ชัยภูมิ.
- จริยวัฒน์ โลหะพุนตระกูล. (2561). การพัฒนาและแก้ไข ปัญหาชุมชน ด้วยการจัดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ. วารสาร มจร. วิชาการ. 21(1), 167-181.
- กระทรวงสาธารณสุข. กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2561). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงสาธารณสุข. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจันทบุรี. (2566). เป้าหมายการพัฒนาจังหวัดจันทบุรี 20 ปี (พ.ศ.2566-2585) ฉบับปรับปรุง. จันทบุรี: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจันทบุรี.

- สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ (สช). (2566). ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2565. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์สิทธิ์พัฒนา จำกัด.
- อุษณีย์ ผาสุข, ขวลิ้ง ณ ถลาง, สุทธินันท์ พรหมสุวรรณ. (2561). แนวทางการพัฒนาเมืองสมุนไพรใน จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อดึงดูดตลาดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี. 12 (พิเศษ), 24-56.
- ศิริภรณ์ ภิญญูโชโต. (2560). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนบ้านช่วงบุก ตำบลห้วยไร่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, อุตรดิตถ์.
- เกศธรรณณ สัตยาศัย. (2563). การนำนโยบายการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และปิยะพร ธรรมชาติ. (2559). รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21(3), 167-181.
- อิสวดี อยู่วิวัฒน์. (2559). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายในเขตกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.